

Emprego sectorial e participación social das mulleres en Galicia e Europa

Coordinadora: María-Carmen Guisán

EMPREGO SECTORIAL
E PARTICIPACIÓN SOCIAL DAS MULLERES
EN GALICIA E EN EUROPA

EMPREGO SECTORIAL
E PARTICIPACIÓN SOCIAL DAS MULLERES
EN GALICIA E EN EUROPA

Coordinadora
MARÍA DEL CARMEN GUISÁN SEIJAS

2011
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

DESCATALOGADO

Esta obra atópase baixo unha licenza internacional Creative Commons BY-NC-ND 4.0. Calquera forma de reprodución, distribución, comunicación pública ou transformación desta obra non incluída na licenza Creative Commons BY-NC-ND 4.0 só pode ser realizada coa autorización expresa dos titulares, salvo excepción prevista pola lei. Pode acceder Vde. ao texto completo da licenza nesta ligazón: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.gl>

Esta obra se encuentra bajo una licencia internacional Creative Commons BY-NC-ND 4.0. Cualquier forma de reproducción, distribución, comunicación pública o transformación de esta obra no incluida en la licencia Creative Commons BY-NC-ND 4.0 solo puede ser realizada con la autorización expresa de los titulares, salvo excepción prevista por la ley. Puede Vd. acceder al texto completo de la licencia en este enlace: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

This work is licensed under a Creative Commons BY NC ND 4.0 international license. Any form of reproduction, distribution, public communication or transformation of this work not included under the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 license can only be carried out with the express authorization of the proprietors, save where otherwise provided by the law. You can access the full text of the license at <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

© Universidade de Santiago de Compostela, 2012

Deseño de cuberta

Mabel Aguayo

Edita

Servizo de Publicacións
Campus Vida
15782 Santiago de Compostela
usc.es/publicacions

ISBN 978-84-9887-876-9(Edc.dixital.PDF)

ÍNDICE

Prólogo	9
Capítulo 1. Emprego, participación feminina e calidade de vida en Galicia e en España MARÍA DEL CARMEN GUIÓSÁN SEIJAS	13
Capítulo 2. Emprego a tempo parcial por xénero nas rexións españolas EVA AGUAYO LORENZO MARÍA DEL CARMEN LÓPEZ ANDIÓN ANA IGLESIAS CASAL	43
Capítulo 3. Emprego sectorial e paro por xénero nas rexións españolas MARÍA DEL CARMEN GUIÓSÁN SEIJAS PILAR EXPÓSITO DÍAZ	49
Capítulo 4. Emprego feminino, salarios e emprego sectorial en Europa MARÍA DEL CARMEN GUIÓSÁN SEIJAS PILAR EXPÓSITO DÍAZ EVA AGUAYO LORENZO	59
Capítulo 5. Emprego, participación feminina e calidade de vida en Europa MARÍA DEL CARMEN GUIÓSÁN SEIJAS EVA AGUAYO LORENZO	77
Anexos	87

PRÓLOGO

MARÍA DEL CARMEN GUISÁN SEIJAS

Este libro presenta os resultados do traballo de investigación das autoras sobre o desenvolvemento económico, o emprego e a calidade de vida desde unha perspectiva de xénero, e trata de responder estas preguntas: pode Galicia aproximarse a niveis de emprego, salarios, calidade de vida e participación das mulleres similares aos das rexións e países máis avanzados?, que factores poden axudar a avanzar nesa dirección?

Con respecto aos factores que poden axudar a avanzar, distinguimos entre aqueles que dependen de políticas europeas, españolas ou galegas.

Nos ámbitos español e europeo temos que insistir na importancia que ten un bo asesoramento económico. Políticas económicas equivocadas –e especialmente algunhas do período 2001-2010–, que conduciron a un elevado déficit exterior e a un forte endebedamento en España e noutros países da UE, poderían terse corrixido a tempo e podería terse evitado o incremento do paro e do déficit do sector público, o que redundaría nunha maior calidade de vida dos homes e mulleres de Galicia e de España.

É conveniente que exista unha clara conciencia nos medios de comunicación e nos grupos políticos con respecto á importancia de previr os desequilibrios económicos e de impulsar un desenvolvemento sostible, ofrecendo unha maior receptividade ás opinións de economistas cualificados e doutras persoas expertas.

No ámbito de Galicia é conveniente apoiar a colaboración dos investigadores universitarios, e outros expertos, en iniciativas de impulso ao desenvolvemento da industria, o que contribuirá, sen dúbida, á creación de renda e emprego noutros sectores produtivos. En especial, é aconsellable que se desenvolvan iniciativas que melloren as perspectivas de emprego satisfactorio para moitos novos cualificados, xa que estes poden contribuír positivamente ao desenvolvemento rexional se se lles dá a oportunidade.

Cómpre mellorar as canles de comunicación na Unión Europea para que as persoas expertas poidan ser escoitadas, e para que a opinión pública dispoña dunha maior información en temas importantes para o emprego e para a calidade de vida.

Polo que respecta á política española, algúns factores importantes para potenciar a converxencia cos países máis avanzados serían os seguintes: o desenvolvemento industrial e as políticas económicas orientadas á evolución equilibrada de todos os sectores produtivos, e evitar déficits excesivos tanto no comercio exterior coma no sector público.

No capítulo 1 preséntase unha introdución á análise da evolución do emprego feminino e da participación laboral e social das mulleres en Galicia, España e Europa.

Nos capítulos 2 e 3 recóllese unha comparación do emprego e do paro por xénero nas rexións españolas. No capítulo 2 preséntanse os datos de emprego a tempo parcial, mentres que no capítulo 3 se analiza o emprego sectorial e o paro.

No capítulo 4 realízase unha análise comparativa do emprego, do paro e dos salarios de varios países europeos.

O capítulo 5 presenta unha perspectiva xeral da participación social das mulleres en Europa.

Por último, incluímos varios anexos relacionados co emprego e co desenvolvemento económico de Galicia, así como a relación doutras publicacións das autoras relacionadas con esta temática.

Así mesmo, as autoras desexan deixar constancia do seu agradecemento pola axuda recibida da Secretaría de Igualdade da Xunta de Galicia (proxecto SI 427C 2009/33-0, cofinanciado pola Xunta de Galicia e polo Fondo Social Europeo sobre *Desemprego, emprego sectorial e actividades sociais desde unha perspectiva de xénero. Situación en Galicia e comparación con Europa*).

ANEXO A

RELACIONES COMERCIAIS DE GALICIA

MARÍA DEL CARMEN GUISÁN SEIJAS

RELACIONES INTERREGIONAIS

Llano e Esteban (2008) mostran as relacións comerciais interregionais nas comunidades autónomas españolas. O saldo do comercio interregional de Galicia (ventas-compras) ascendeu a 2 663 millóns de euros no ano 2003, a 3 126 millóns no ano 2007, e a 4 029 millóns no ano 2010.

O saldo é positivo con case todas as comunidades autónomas, agás con Cataluña, País Vasco e Navarra no ano 2003, e con Cataluña, País Vasco, Aragón, Cantabria, A Rioxa e Murcia no ano 2007.

Nas vendas de Galicia a outras comunidades autónomas destacan polo seu valor total no ano 2005 Castela e León, con máis de 4 mil millóns de euros; Asturias, con máis de 2 mil millóns; Madrid, con case 2 mil millóns; Cataluña, con algo máis de 1,5 miles de millóns; e País Vasco, con máis de 1,4 miles de millóns. Nas compras totais de Galicia destacan País Vasco, Castela e León e Cataluña, con máis de 2 mil millóns de euros cada unha; e Asturias, con máis de mil millóns.

A táboa A1 mostra que en termos por habitante destacan as vendas de produtos galegos nas comunidades de Asturias (2 061 €) e de Castela e León (1 659 €).

Táboa A.1. Vendas e compras de Galicia *per capita* no ano 2007

Destino	Poboación 2007	Vendas por habitante da rexión de destino	Vendas por habitante de Galicia	Compras por habitante de Galicia
Andalucía	8 059	139	404	320
Aragón	1 296	687	321	358
Asturias	1 074	2 061	799	394
Baleares	1 030	170	63	8
Canarias	2.025	292	214	24
Cantabria	572	372	77	92
Castela e León	2 528	1 659	1 513	766
Castela-La Mancha	1 977	508	362	203
Cataluña	7 210	219	568	766
Com. Valenciana	4 885	200	353	257
Estremadura	1 089	43	17	7
Galicia	2 772	5 151	5 151	5 151
Madrid	6 081	327	718	681
Murcia	1 392	179	90	94
Navarra	605	604	132	116
País Vasco	2 141	666	514	900
Rioxa, A	308	90	10	43
Ceuta e Melilla	1 460	79	4	0
Total sin Galicia	42 429	402	6 160	5 031
Total España	45 201	694	11 312	10 183

NOTA: Poboación en miles de persoas; vendas de Galicia en euros por habitante da rexión de destino; compras procedentes de cada comunidade autónoma en euros por cada habitante de Galicia.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos de Llano e Esteban (2008) e dos datos de poboación do INE.

EXPORTACIÓNS E IMPORTACIÓNS ESTRANXEIRAS

Segundo o informe de Gallego e Llano (2011), a distribución xeográfica do comercio de bens de Galicia no ano 2010, expresada en millóns de euros, é a seguinte:

- *Vendas*: 10 247 millóns á propia Comunidade, 15 699 millóns ao resto de España, e 15 159 exportacións ao resto do mundo. Polo tanto, as vendas totais ascenderon a 41 105 millóns de euros.
- *Compras*: 10 247 á propia Comunidade, 11 670 ao resto de España, e 13 824 ao resto do mundo. Deste modo, as compras totais supuxeron 35 741 millóns de euros.
- *Saldo*: O saldo interior de Galicia co resto de España no ano 2010 foi de 4 029 millóns de euros, e o saldo exterior de Galicia co estranxeiro supuxo 1 335 millóns de euros.

Galicia achega un saldo exterior positivo, con maiores exportacións que importacións, contribuíndo polo tanto a diminuír o déficit do comercio exterior de España.

Tanto no estudo de Álvarez e Vázquez (2002) para o período 1980-1997 coma no do ICEX (2010) para o ano 2010 destacan Francia e Portugal como os principais países de destino das exportacións galegas.

Os maiores saldos positivos (exportacións-importacións) de Galicia no ano 2010 correspondéronlle ao grupo “bens de equipo”, no que destacan os automóbiles, os vehículos de transporte de mercadorías e os buques. Nese ano tamén se distinguiu o sector de “bens de consumo”, especialmente no grupo de téxtil e confección.

BIBLIOGRAFÍA

- ÁLVAREZ, D.; VÁZQUEZ, E. (2002). “Comercio exterior de Galicia. Análisis econométrico”. *Regional and Sectoral Economic Studies*, 2 (1), pp. 59-79. (http://ideas.repec.org/a/eea/eerese/v2y2002i1_3.html).
- GALLEGO, N.; LLANO, C. (2011). *Informe trimestral del Proyecto C-interreg*. (http://www.c-interreg.es/informe_trimestral_cintereg_10_2011.pdf).

- ICEX (2010). *El comercio exterior de Galicia en enero-octubre de 2010*. ICEX, Dirección Territorial de Comercio y De-legación del ICEX en Vigo. (<http://galicia.comercio.es/icex/cma/contentTypes/common/records/viewDocument/0,,00.bin?doc=4426651>).
- INE. *Datos de población de las CC.AA. españolas*.
- LLANO C.; ESTEBAN, A. (2008). *El comercio inter-regional en España: Análisis de la base de datos C-interreg sobre comercio de bienes (1995-2006)*. (http://www.c-interreg.es/El_Comercio_Interregional_en_Espa%C3%B1a_1995-2006_29_10_08.pdf).
- LLANO, C.; ESTEBAN, A.; PÉREZ, J.; PULIDO, C. (2010). "Opening the Interregional Trade «Black Box»: The C-Interreg Database for the Spanish Economy (1995-2005)", *International Regional Science Review*, 33 (3) (July), pp. 302-337.